

ВІДГУК

доктора філософії в галузі права Козлової Юлії Сергіївни на дисертацію Кузнєцової Анастасії Сергіївни на тему: «Адміністративно-процесуальний статус суб'єктів владних повноважень як учасника судового процесу», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуалізація дослідження щодо визначення юридичної природи адміністративно-процесуального статусу суб'єктів владних повноважень як учасника судового процесу, процедур його формування та реалізації за сучасних умов визначається особливою значущістю у межах адміністративно-процесуальної галузі наукових знань. Пояснюється це динамікою розвитку сфери адміністративної юстиції, яка зумовлює необхідність перегляду процесуального статусу сторін адміністративного судочинства на теоретичному рівні, а також відображення нових реалій у нормативному забезпеченні цього статусу та у практичній діяльності адміністративних судів.

І попри те, що «адміністративно-процесуальний статус суб'єктів владних повноважень як учасника судового процесу є формалізованим, що складає враження його повноти та передбачуваності процедур судового розгляду публічно-правового спору», залишається багато прогалин у визначенні комплексу їхніх прав і обов'язків як основних учасників адміністративного судочинства та їх реалізації на окремих стадіях, умов набуття такого статусу, його практичного втілення у різних формах і видах провадження тощо.

Власне, дисертація Кузнєцової Анастасії Сергіївни є одним з перших монографічних досліджень у науці адміністративно-процесуального права, яке присвячене вивченню та встановленню кореляційних взаємозв'язків між обсягом процесуальних прав і обов'язків суб'єктів владних повноважень, можливістю їхньої реалізації у ході розгляду публічно-правового спору зі станом безпекового середовища України. Тобто комплексно новий

доктринальний підхід до розкриття даної проблематики, на момент здійснення наукових пошуків дисертанткою, ще не було розроблено.

Варто зауважити, що вітчизняні вчені неодноразово досліджували особливості участі суб'єктів владних повноважень в адміністративних провадженнях. У цьому контексті варті уваги наукові здобутки В. Бевзенка, який провів ґрунтовне дослідження низки питань щодо участі різних суб'єктів владних повноважень в адміністративному судочинстві (Харків, 2010), адже це перша монографічна праця з порушеної проблематики. Серед сучасних досліджень змістовністю вирізняються наукові здобутки О. Марченко, яка представила на обговорення наукової спільноти теоретичні узагальнення, що репрезентують способи вирішення наукового завдання щодо визначення сутності правового регулювання діяльності суб'єктів владних повноважень у правовідносинах адміністративного судочинства (Дніпро, 2023). Проте ці та інші вчені лише побічно визначили основні характеристики адміністративно-процесуального статусу суб'єктів владних повноважень як учасника судового процесу.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження Кузнєцової Анастасії Сергіївни забезпечується, в першу чергу, застосуванням низки загальнонаукових і спеціальних методів здійснення наукового пошуку. Так, методи аналізу та синтезу сприяли всебічному аналізу наявних підходів до визначення змісту, сутності, особливостей і специфіки базових основоположних питань цього дослідження, виявленню ключових закономірностей між аналізованими категоріями та процесами, а також розгляду окремих з таких у вказаному контексті. Також затребуваними стали методи індукції та дедукції, аксіоматичний метод і метод узагальнення, які в комплексному застосуванні дозволили сформулювати авторські наукові положення та висновки на основі загальних теоретичних засад, конкретних прикладів і наявних законодавчих положень. Водночас метод історизму сприяв виявленню розвитку цих питань у просторі й часі (розділи 1–3).

Метод ідеалізації створив підґрунтя для створення теоретичних моделей накопичення наукових знань про досліджувані процеси, зокрема дав змогу представити сутність адміністративно-процесуального статусу суб'єктів владних повноважень як учасника судового процесу з позиції сформованої системи необхідних складників (підрозділ 1.2), розробити напрями вдосконалення адміністративного законодавства щодо кола та меж адміністративно-процесуальної правосуб'єктності суб'єктів владних повноважень як таких, що будуть практично дієвими (підрозділ 3.1). Завдяки методу групування вдалося класифікувати об'єкти порушених питань, проте не обмежуючись ними (підрозділи 1.1, 1.3, 1.4, розділ 3).

Формально-логічний метод застосовано під час аналізу правових норм і законодавчих підходів до врегулювання питань участі суб'єктів владних повноважень у судовому процесі (підрозділи 1.3, 1.4, розділи 2 та 3), а логічний підхід сприяв ідентифікації конкретних її особливостей (розділ 2).

За допомогою системно-функціонального методу вдалося з'ясувати зміст та обсяг адміністративно-процесуальної правосуб'єктності суб'єктів владних повноважень на окремих стадіях судового процесу (підрозділ 2.3), натомість формально-догматичний метод уможливив розроблення відповідних пропозицій щодо вдосконалення адміністративного законодавства (підрозділ 3.1).

Загалом структура дисертації є логічною, відповідає меті і завданням дисертаційного дослідження, що забезпечує її цілісність, системність, послідовність та логічну побудову. Проблематика розкрита на основі ґрунтовного дослідження, як суто теоретичних аспектів, так і важливих аспектів прикладного, практичного характеру.

Робота містить належний рівень наукової новизни і кожен з трьох розділів дисертації містить саме такі положення.

У підрозділі 1.1 авторкою розкривається ступінь наукового розроблення проблеми щодо визначення поняття та характеристики учасників судового адміністративного процесу та місце в останньому суб'єктів владних повноважень. Доречним вбачається її висновок, що він є досить високим.

Здобувачка уточнює, що: «значний науковий інтерес до досліджуваних питань припав на пострадянський період, коли утвердилося усвідомлення необхідності формування правової системи незалежної країни, яка прагне позбавитися радянських стереотипів і підходів до організації суспільної життєдіяльності (з 1992-го до 2006 року, критерієм виокремлення якого є сформована В. Авер'яновим нова доктрина українського адміністративного права, а також прийняття КАС України). Наступний період (з 2006-го до 2014 року) характеризується розробленням як теоретичних засад адміністративного процесу та формуванням фундаментальних основ для ідентифікації характерних ознак учасників судового процесу (Е. Демський, С. Ківалов, О. Кузьменко, Т. Савон та ін.), так і спеціальних положень, присвячених розкриттю місця, ролі та значення суб'єктів владних повноважень в адміністративному судочинстві України (наприклад, В. Бевзенко, О. Джабурія І. Степанов, К. Пуданс-Шушлебїна, О. Скочиляс-Павлів). З реалізацією наступного етапу реформи адміністративного судочинства, у зв'язку з підписанням Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом 2014 року, активізувалися наукові розробки в контексті визначення особливостей участі суб'єктів владних повноважень (зокрема в конкретних різновидах проваджень) в адміністративному судочинстві України відповідно до нових положень КАС України (наприклад, О. Джабурія, О. Муза), а з 2016 року донині триває новітній етап у розвитку наукових досліджень, який вирізняється ґрунтовним аналізом співвідношення між адміністративним процесом і публічним адмініструванням, контролю за діяльністю суб'єктів владних повноважень у правовідносинах адміністративного судочинства, зокрема стосовно відповідності європейським стандартам і нормативам (В. Боровський, Ю. Вовк, Л. Домусчі, А. Крусян, В. Кузьмич, О. Курко, О. Марченко, М. Петришина, В. Поліщук, А. Радчук, О. Рафальська, О. Рой, А. Сало, С. Семенников, М. Тернущак, В. Чернишова, В. Шулежко, Т. Ющенко та багато інших).».

Визначаючи сутність адміністративно-процесуального статусу суб'єктів владних повноважень як учасника судового процесу (підрозділ 1.2), достатньо

належно авторка узагальнює, що в найбільш спрощеному варіанті її ідентифікації ця категорія визначає їхнє місце та роль як учасника судового процесу в колі судових адміністративно-процесуальних відносин.

Підрозділ 1.3 присвячено обґрунтуванню класифікаційних критеріїв для групування суб'єктів владних повноважень як учасника судового процесу та визначенню правових засад їхньої діяльності. Заслуговує на схвалення її думка, що з-поміж безлічі варіантів доречно узагальнювати їх загальнозрозумілими категоріями (групами), які відображатимуть сферу реалізації їхніх публічно-владних управлінських функцій чи наслідки від прийняття ними відповідних рішень.

Здобувачкою вперше форми участі суб'єктів владних повноважень у судовому процесі (підрозділ 1.4) розкрито через тристоронню характеристику способів реалізації ними своїх процесуальних прав та обов'язків, згідно з якою виокремлено: 1) процесуальні форми участі (захист публічного інтересу, реалізація своїх повноважень (позивач), відстоювання правомірності своїх дій чи рішень (відповідач), забезпечення балансу прав сторін та сприяння ухваленню законного й обґрунтованого рішення (третя сторона, яка не заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору)); 2) організаційні форми участі: а) за характером провадження – письмова або усна, що передбачає участь у судовому засіданні; б) за способом реалізації процесуальних прав – участь у формі самопредставництва та представництва інтересів адвокатом чи прокурором; в) за типом участі – очна й дистанційна; г) за форматом подання процесуальних документів – традиційна (письмова) участь та електронна (змішана); 3) поведінкові форми (активна та пасивна участь).

Другий розділ дослідження загалом присвячено з'ясуванню особливостей адміністративно-процесуальної правосуб'єктності суб'єктів владних повноважень. У його межах авторка констатує, що до структури адміністративно-процесуального статусу суб'єктів владних повноважень як учасника судового процесу входить лиш та частина їх адміністративно-процесуальної правосуб'єктності, що відповідає його фактичному процесуальному становищу в межах процедур здійснення адміністративного

судочинства. Вона виділяє загальну, спеціальну, додаткову та виключну адміністративно-процесуальну правосуб'єктність суб'єкта владних повноважень.

Досить влучно та змістовно здобувачкою розкрито проблематику контролю за виконанням делегованих повноважень, що стає предметом публічно-правового спору, а також своє ставлення до того, що під час перегляду судового рішення в адміністративній справі, що пов'язана з оскарженням індивідуального акта суб'єкт владних повноважень надає ті докази, які попередньо були відсутніми хоч і з поважних причин.

Вартими уваги є її висновки, що основні проблеми реалізації адміністративно-процесуальної правосуб'єктності суб'єктів владних повноважень зумовлені не стільки недосконалістю судового адміністративно-процесуального законодавства, скільки колізійністю, фрагментарністю та декларативністю окремих норм матеріального законодавства (підрозділ 3.1). Втім вона не спростовує й необхідності оптимізації останнього задля вдосконалення адміністративно-правового регулювання процесуального статусу суб'єктів владних повноважень у судовому процесі.

Щодо гарантій реалізації адміністративно-процесуального статусу суб'єктами владних повноважень у судовому процесі, цікавим є їхнє узагальнення до такої системи: 1) процедури та принципи, що забезпечують законність, прозорість і передбачуваність їхньої діяльності; 2) засади адміністративного судочинства України; 3) урегульованість прав та обов'язків суб'єктів владних повноважень як учасника судового процесу; 4) функціонування систем електронного документообігу; 5) право на оскарження судових рішень; 6) судовий контроль за виконанням судових рішень (зобов'язання суб'єкта владних повноважень подати звіт про виконання судового рішення) та штрафних санкцій за наслідками розгляду відповідного звіту; 7) обов'язок відшкодування витрат у зв'язку зі встановленням факту протиправності дій і рішень суб'єкта владних повноважень; 8) обов'язковість судового рішення. Й загалом її тезис про те, що «гарантії реалізації адміністративно-процесуального статусу суб'єктами владних повноважень у

судовому процесі слугують ключовим елементом передбачуваності й стабільності у вирішенні публічно-правових спорів, забезпечуючи неупередженість і дотримання принципу верховенства права» вбачається достатньо обґрунтованим.

Варто констатувати, що висновки до дисертації, в цілому, сформульовані вдало, вони перегукуються з науковою новизною досить влучно.

Загалом вивчення змісту дисертації, автореферату дисертації та наукових праць Кузнецової Анастасії Сергіївни дає підстави зробити висновок про актуальність обраної теми, достатній ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень та висновків, що виносяться на захист, їх практичну значущість.

Оформлення дисертації та автореферату дисертації Кузнецової Анастасії Сергіївни відповідає тим вимогам, які висуваються до такого роду робіт. Стилiстичні норми дотримано, а структура дослідження побудована логічно, з урахуванням принципів пропорційності, взаємовиключення та неперервності. Розділи і підрозділи тісно пов'язані між собою, що дало можливість авторці послідовно і системно розглянути широкий спектр питань, що стосуються заявленої теми. Мета і завдання, визначені у вступі, чітко відповідають змісту дослідження та загальним висновкам. Наукові результати є конкретними і об'єднані головною ідеєю. Загалом дисертаційне дослідження виконано на високому рівні, а всі представлені в ньому положення і висновки ґрунтуються на особистих дослідженнях та практичному досвіді здобувачки.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони використовуються та можуть бути використані у: науково-дослідній сфері, освітньому процесі та практичній діяльності, що свідчить про перспективність її положень і висновків, їхню вагу для розвитку адміністративної та адміністративно-процесуальної галузей вітчизняної правової системи.

Зауваження та дискусійні положення. Попри загальний схвальний відгук, доцільно вказати на наступні дискусійні моменти дисертаційної роботи:

1. У першому розділі бракує аналізу базового понятійно-категоріального апарату адміністративно-процесуальної галузі наукових знань, адже акцент зміщено в бік загальних адміністративних питань.

2. У підрозділі 1.3 досить умовним виглядає класифікаційний поділ суб'єктів владних повноважень як учасника судового процесу на основі змісту спірних відносин (наприклад, представники забезпечення реалізації громадянами права голосу на виборах і референдумах або представники реалізації державної політики у сфері освіти, науки, культури та спорту), адже він не відображає дійсної специфіки та функцій суб'єктів владних повноважень.

3. Попри беззаперечну важливість правосуб'єктності як складової адміністративно-процесуального статусу суб'єктів владних повноважень, незрозуміло чому здобувачка оминула спеціалізованим розглядом проблематику реалізації інших його складових.

4. Загалом роботі не вистачає схематичного представлення окремих її положень, що було б доцільно для забезпечення зрозумілості та наочності викладеного матеріалу. Зокрема зазначене стосується як теоретичних обґрунтувань власної думки (наприклад, в контексті репрезентації взаємозв'язку між категоріями «правовий статус суб'єктів владних повноважень», «процесуальний статус суб'єктів владних повноважень», «адміністративно-правовий статус суб'єктів владних повноважень» та «адміністративно-процесуальний статус суб'єктів владних повноважень» як складових механізму забезпечення участі останніх у процедурах судового розгляду адміністративних справ), так і сформованих ініціатив щодо вдосконалення адміністративного законодавства щодо кола та меж адміністративно-процесуальної правосуб'єктності суб'єктів владних повноважень.

Зазначені зауваження не впливають на загальний належний рівень дисертаційної роботи та не зменшують її теоретичну та практичну цінність.

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації достатньо повно викладені в авторефераті та опублікованих працях. Автореферат та дисертаційне дослідження перегукуються та відповідають один одному. Їхне

оформлення відповідає встановленим нормативам та характеризується детальністю, логічною структурою та послідовністю.

Наявними є чіткі відсилки до джерел літератури та документів, що підтверджують отримані результати. Загалом результати дисертації відображено в достатній кількості наукових фахових виданнях України та обговорювались на науково-практичних конференціях. Їх зміст відповідає тексту дисертації.

Таким чином, у дисертації Кузнецової Анастасії Сергіївни отримано нові результати, що мають значення для розвитку науки адміністративного права. Враховуючи викладене, її дисертація з теми: «Адміністративно-процесуальний статус суб'єктів владних повноважень як учасника судового процесу», відповідає вимогам п.п. 9, 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, є завершеним монографічним дослідженням, а Анастасія Сергіївна заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

заступник начальника відділу
документування управлінської діяльності
апарату Полтавської обласної
державної (військової) адміністрації,
доктор філософії в галузі права

Юлія КОЗЛОВА

Лідиса Ю.С. Козлової
засвідчує

Згідно з постановою
Полтавської обласної державної
адміністрації від 24 липня 2013 року
№ 567, присуджено
кандидата юридичних наук
за спеціальністю 12.00.07 –
адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне
право.

Владислав Козлов